

Riedsútstel

Ried	:	14 maart 2024
Agindapunt	:	3
Status	:	Meningvormend/Besluitvormend
Program	:	Programma 5 - Sport, Cultuur & Recreatie
Ferfolch	:	Meningvormend/Besluitvormend 21 maart 2024, agendapunt 10
Portefúljuhâlder	:	Dhr. T.O. Brinkman
Amtner	:	Dhr. M. Disco en mevr. A. Giezen
Taheakke	:	1. Erfgoednota Achtkarspelen 2024 2. Erfgoedverordening Achtkarspelen 3. Toelichting erfgoedverordening Achtkarspelen 4. Was-wordt-tabel Erfgoedverordening
Saak- en stiknûmer	:	Z2023-03046 / S2023-17739

Underwerp

Erfgoednota en Erfgoedverordening Achtkarspelen

Wy stelle jo foar 21 maart 2024 te besluten om:

1. De 'Erfgoednota Achtkarspelen' vast te stellen.
2. De 'Erfgoedverordening Achtkarspelen' vast te stellen.
3. Het college de opdracht te geven om onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor de compensatie en/of subsidie voor de onderhoudskosten en de raad hierover een voorstel voor te leggen.

Agendearring ynformaasjekarrûsel

Op verzoek van de CU- en de GBA-fractie is dit onderwerp geagendeerd voor de informatie-carrousel van 14 maart 2024 in verband met technische vragen.

Koarte gearfetting

De raad wordt voorgesteld om de 'Erfgoednota Achtkarspelen' en de 'Erfgoedverordening Achtkarspelen' vast te stellen. Door middel van de nota heeft de gemeente een kader voor het opstellen van nieuw erfgoedbeleid. De nota is een middel om het bewustzijn over het nut en behoud van erfgoed onder de mienskip te vergroten. Dit kan worden bereikt door het verhaal van Achtkarspelen en de dorpen te vertellen en het bestaande aangewezen erfgoed (gebouwd en landschappelijk) uit te lichten. De mienskip zal door deze erfgoednota een beter beeld krijgen van wat erfgoed precies inhoudt en het daardoor beter kunnen waarderen. Het is de bedoeling dat het proces van aanwijzen van gemeentelijke monumenten op vrijwillige basis plaatsvindt. Het is dus niet de bedoeling om een aanwijzing op te leggen aan onze inwoners. De nota wordt gezien als een middel om eigenaren van potentieel gemeentelijk erfgoed zoveel mogelijk te enthousiasmeren over het behoud van hun erfgoed. Middels de vastgestelde erfgoedverordening van besluitpunt 2 zal het mogelijk worden om panden aan te wijzen als gemeentelijk monument en staan in de verordening onder andere regels met betrekking tot de bescherming van aangewezen gemeentelijke monumenten.

Met dit voorstel maken wij als gemeente Achtkarspelen onze visie en doelen omtrent erfgoed kenbaar met als resultaat meer waardering en begrip voor het erfgoed binnen de gemeente Achtkarspelen.

Daarnaast creëren we ook de mogelijkheid voor het aanwijzen van gemeentelijke monumenten en kunnen we de bescherming van gemeentelijke monumenten beter borgen.

Foech ried/kolleezje

De raad stelt in besluitpunt 1 en 2 de erfgoednota en - verordening vast waardoor er een kader is voor het erfgoedbeleid. Het college is daarna verantwoordelijk voor de uitvoering ervan.

De raad geeft in besluitpunt 3 het college de opdracht voor nader onderzoek met betrekking tot compensatie/subsidiemogelijkheden en onderzoekt het mogelijk beschikbaar stellen van middelen en bijbehorende gevolgen.

Ynlieding

Achtkarspelen is in het bezit van een rijke geschiedenis die de identiteit van de mienskip en de gemeente al honderden jaren vormgeeft. Echter is veel van deze historie, in de vorm van erfgoed, door de jaren heen verdwenen of verloren geraakt. Omdat erfgoed een belangrijke drager van identiteit en een verbindende factor binnen de mienskip is, is het dus belangrijk dat zo veel mogelijk van wat er nu nog aanwezig is in de gemeente bewaard en te zien blijft. Met erfgoed bedoelen we niet alleen gebouwd goed zoals monumenten in de vorm van gebouwen en objecten, maar ook landschappelijk erfgoed zoals de houtwallen en pingoruïnes. Dit erfgoed is een representatie van de identiteit van de gemeente en de mienskip.

Gemeente Achtkarspelen heeft op dit moment nog geen monumenten-/erfgoedbeleid. In 2013 is er alleen een erfgoedverordening aangenomen. Deze is nu verouderd en heeft zonder een onderdeel over het aanwijzen van gemeentelijke monumenten nagenoeg geen nut (behalve de wettelijke verplichtingen van het Rijk). Onder de Omgevingswet is de gemeente verplicht om integraal beleid vast te stellen voor het omgevingsplan van de gemeente. Hier maakt erfgoed ook onderdeel van uit.

Er bestaat ook een kans dat er mogelijk waardevolle potentiële gemeentelijke monumenten verloren gaan nu er geen mogelijkheid tot bescherming is vastgesteld. Omdat wij de aanwijzing en bescherming op vrijwillige basis willen vastleggen, is het belangrijk dat de inwoners het belang van het behoud van erfgoed begrijpen. Daarom willen wij met de nota ervoor zorgen dat de bewustwording over de erfgoedwaarden die zich binnen de gemeente bevinden wordt vergroot. Wanneer de mienskip de waarde van erfgoed inziet en zich persoonlijk betrokken voelt, zal de kans groter worden dat het aanwijzen en beschermen van gemeentelijke monumenten gemakkelijker wordt.

Met de Erfgoednota Achtkarspelen geven wij als gemeente het signaal af dat ons erfgoed ertoe doet en het behoud ervan weer hoog in het vaandel staat. Dit doen wij voor de mienskip en voor Achtkarspelen als gemeente.

Om het erfgoedbeleid tot een succes te brengen hebben we enkele doelen en een uitvoeringsprogramma samengesteld.

Histoarje

In 2012 heeft hûs en hiem een inventarisatie gemaakt van de potentiële gemeentelijke monumenten. Deze is in 2014 als 'Objectgerichte beeldinventarisatie Achtkarspelen' vastgesteld door de raad. De motie 'Gemeentlik monumintebelied' voor de raadsvergadering van 8 juli 2021 roept op om tot een vervolgstap te komen op de inventarisatie. Deze is aangenomen door de raad. Het voorliggende raadsvoorstel is een uitwerking van de motie 'Gemeentlik monumintebelied'.

Voor de aanwijzing van gemeentelijke monumenten moet een zogenoemde 'redengevende omschrijving' worden opgesteld. Hierin staat vastgelegd waarom een gebouw of object een monumentale status verdient. Dit is ook nodig ter onderbouwing voor een aanduiding in het

omgevingsplan. Inwoners hoeven door dit eenmalig budget niet zelf een redengevende omschrijving te bekostigen.

Het maken van de omschrijving willen wij uitzetten bij de partij die de huidige inventarisatie van onze (potentiële) gemeentelijke monumenten heeft gemaakt, hûs en hiem.

In 2021 heeft hûs en hiem een schatting gemaakt van de kosten voor de redengevende omschrijvingen van alle gebouwen/objecten die wij nu als "potentiële gemeentelijke monumenten" hebben aangemerkt. Voor het opstellen van de redengevende omschrijving is in 2021 een schatting van de kosten aangegeven van tussen de €50.000,- en €75.000,- euro. Er is naar aanleiding van deze schatting destijds €60.000,- beschikbaar gesteld voor de redengevende omschrijving door de gemeenteraad van Achtkarspelen.

De aanwijzing van gemeentelijke monumenten zal op vrijwillige basis plaatsvinden. Daardoor is het moeilijk in te schatten voor hoeveel panden er daadwerkelijk een redengevende omschrijving zal worden aangevraagd. Daarnaast kunnen er ook andere objecten aangedragen worden die wij als gemeente nu niet op het oog hebben, maar waarbij Oud-Achtkarspelen of andere belangengroepen kunnen motiveren dat het betreffende object van monumentale waarde is voor de gemeente.

Rekening houdend met het feit dat het geschatte bedrag afkomstig is uit 2021, schatten we in dat het nu hoger uit zal vallen gezien de prijs- en loonstijgingen. Echter verwachten wij dat voor lang niet alle panden een redengevende omschrijving zal worden aangevraagd. Daarom wordt het bedrag uit 2021 van €60.000,-, na indexering 2024 nu €62.106,- nog steeds als toereikend gezien voor de redengevende omschrijvingen.

Incidentele/overige kosten, zoals bijvoorbeeld het aanschaffen van gemeentelijke monumentenschildjes voor de monumentale panden, zullen uit het eenmalige budget van €62.106,- worden gehaald. Mogelijk dat wij als gemeente dit soort zaken in grotere oplage inkopen om de kosten te drukken. Dit is afhankelijk van wat wij nodig hebben.

Te berikken effekt

- Het bewustzijn vergroten binnen de gemeente over de waarden van erfgoed. In de Erfgoednota zijn maatregelen opgenomen om dit te bereiken.
- Een kader vaststellen voor het erfgoedbeleid van Achtkarspelen.
- Het aanwijzen en beschermen van gemeentelijke monumenten mogelijk maken door middel van de erfgoedverordening.

Argumenten

1.1. Bewustzijn vergroten onder de mienskip over het nut en behoud van erfgoed

De gemeente wil het erfgoed toegankelijker maken voor de mienskip en het cultuurhistorisch besef vergroten. Hierbij wordt gestreefd naar meer bewustwording onder de inwoners en het vergroten van draagvlak zodat gemeentelijke cultuurhistorische panden, objecten en ander erfgoed mede samen met de mienskip in stand kunnen worden gehouden. Het idee achter het betrekken van de mienskip bij het behoud en herstel van erfgoed is dat het ook voor nieuwe (burger)initiatieven kan gaan zorgen die gericht zijn op het behoud van 'hun' erfgoed. Op deze manier komt er wellicht ook erfgoed aan het licht waar de gemeente nu geen zicht op heeft.

1.2. Ons gemeentelijk erfgoed behouden voor de toekomst

Achtkarspelen heeft geen gemeentelijke monumenten. Enkel Rijksmonumenten en beschermde landschappelijke waarden. Als gemeente zien we echter in dat er nog genoeg gebouwd erfgoed is dat ook beschermd moet worden. Achtkarspelen heeft echter tot op heden nog geen beleidskader vastgesteld voor erfgoed.

Dit betekent dat er voor dit beleidsveld nog veel moet gebeuren en hier kunnen wij nu op geheel eigen wijze een invulling aan geven. Deze nota is een eerste stap om het aanwijzen van gemeentelijke monumenten mogelijk te maken.

1.3. Integraal beleid vaststellen

Door erfgoed aan te haken aan de cultuurvisie (Kultuernota Ut de kûlizen), het Toerisme- en Recreatiebeleid (Priuw de Wâlden) en Landschap en Natuur (Visie Ruimtelijke Kwaliteit Buitengebied Achtkarspelen) wordt er meer ruimte gecreëerd voor nieuwe mogelijkheden om het verhaal van de gemeente uit te dragen, de identiteit te versterken en de mienskip met elkaar te verbinden.

2.1 Met de nieuwe erfgoedverordening hebben we als gemeente heldere kaders voor het aanwijzen en het behoud van gemeentelijke monumenten

De erfgoedverordening draagt bij aan de bescherming van het erfgoed dat zich in de gemeente bevindt. De huidige verordening is verouderd en incompleet. In die verordening wordt de bescherming van gemeentelijke monumenten niet geborgd en mist er ook een duidelijk lijn in de bescherming van diverse erfgoedonderdelen. Daarom zullen in deze verordening onder andere de volgende onderdelen geregeld worden: De aanwijzing van gemeentelijke monumenten, de bescherming en instandhoudingsplicht van gemeentelijke monumenten en gemeentelijk kerkelijke monumenten, de aanwijzing van gemeentelijk beschermde stads- of dorpsgezichten en de aanwijzing van immaterieel erfgoed.

3.1. Indien er mogelijkheden zijn om (meer) middelen beschikbaar te stellen, vergroot dit de kansen voor het aanwijzen en de bescherming van gemeentelijke monumenten

Met extra (financiële) middelen kunnen wij als gemeente onze inwoners beter ondersteunen bij het behouden van hun gemeentelijke monumenten. Met bijvoorbeeld een subsidieverordening zouden we vast kunnen leggen waarom en voornamelijk voor welk 'sober en doelmatig' onderhoud subsidies aangevraagd kunnen worden. Dit is afhankelijk van de ambities die de gemeenteraad heeft ten aanzien van subsidieverstreking of verwante regelingen met betrekking tot erfgoed. Aangezien een aanwijzing als gemeentelijke monument als een beperking zou kunnen zien, kan de gemeente hen op deze manier compenseren. Inwoners kunnen wellicht ook tegemoetgekomen worden door bij een aanwijzing het gemeentelijke monument 'legesvrij' te maken.

Alternativen

- Geen erfgoednota vaststellen. Dan ontbreekt een beleidskader voor erfgoed en lopen we als gemeente nog meer kans om erfgoed te verliezen. Daarnaast is er dan ook geen degelijke onderbouwing voor de erfgoedverordening. Zonder de erfgoedverordening is het niet mogelijk om gemeentelijke monumenten aan te wijzen.
- Wel de erfgoednota en -verordening vaststellen maar niet in te stemmen met het derde besluitpunt over de compensatie voor het onderhoud van gemeentelijke monumenten. Vanuit afdeling Financiën is kenbaar gemaakt dat, gelet op de huidige financiële situatie van de gemeente Achtkarspelen aanvullende structurele budgetten niet passend zijn in de begroting. Hiermee wordt wel een potentieel extra stimulans voor de aanwijzing van gemeentelijke monumenten weggenomen.

Kanttekenings/risiko's

1. Omdat de insteek is dat aanwijzing op vrijwillige basis zal plaatsvinden, bestaat de kans dat er geen tot weinig gemeentelijke monumenten aangewezen zullen worden.
2. Er wordt op dit moment goed contact onderhouden met Stichting Oud Achtkarspelen. Echter moet de doelstelling om de samenwerking met de mienskip te verbeteren/versterken zich nog in de praktijk bewijzen.
3. Het instellen van een subsidieregeling ter compensatie van onderhoud betekent een uitzetting van de (meerjaren)begroting. Dit betreft een structurele uitzetting, vanwege de negatieve toekomstige financiële uitdagingen vraagt dit een bewuste afweging door de raad.

Finânsjes

Beschikbaar budget uit 2021

In 2021 is er een eenmalig budget van €60.000,- voor het 'gemeentlik monumintebelied' beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van redengevende omschrijvingen.

De afgelopen jaren hebben wij hier echter nog geen gebruik van kunnen maken. Het budget is als overlopende post meegenomen in de reserve overlopende posten. Bij de jaarrekening 2024 wordt een besluitpunt opgenomen, waarbij voorgesteld wordt dit bedrag uit de reserve overlopende posten weer beschikbaar te stellen voor 2024. De redengevende omschrijving is een onderdeel die nodig is voor het aanwijzen van gemeentelijke monumenten. Vooraf aan deze redengevende omschrijving zal echter eerst een erfgoedverordening moeten worden vastgesteld. Daarnaast geeft de nu voorliggende erfgoednota een duidelijke ambitie en visie hoe om te gaan met potentiële aanwijzingen. In navolging van de erfgoednota en erfgoedverordening kunnen redengevende omschrijvingen worden opgesteld/uitgezet en kan het beschikbare budget hiervoor worden ingezet.

Ynwenners- en oerheidspartisipaasje

De erfgoednota is tot stand gekomen mede in samenwerking met Stichting Oud-Achtkarspelen. Zij zijn verantwoordelijk geweest voor het op papier zetten van het verhaal van Achtkarspelen en de dorpen.

Kommunikaasje

De vastgestelde Erfgoednota en -verordening Achtkarspelen wordt in het huis-aan-huis blad De Feanster, op de gemeentelijke website en op de website overheid.nl gepubliceerd.

Yntegraliteit

Voor de nota is er kennisgenomen van de Cultuurnota, het beleidsplan Toerisme en Recreatie (Priuw de Wâlden), de Visie Ruimtelijke Kwaliteit Buitengebied Achtkarspelen en de Omgevingsvisie Achtkarspelen. Er zijn haakjes in de nota verwerkt waardoor het makkelijker zal worden om erfgoed in toekomstig beleid mee te nemen.

Previnsje

N.v.t.

Gearwurking

N.v.t.

Ferfolchtrajekt

Het is belangrijk om te vermelden dat de vastgestelde doelen processen zijn die niet lineair zijn en enigszins door elkaar lopen. Om het erfgoedbeleid en een kennisstructuur opnieuw op te bouwen is er een uitvoeringsprogramma voor de komende jaren samengesteld (pagina 39 Erfgoednota). Rekening houdend met een niet volledig lineair verlopend proces, hebben wij in grote lijnen een tijdlijn met taken opgesteld voor de komende 3 jaar tot aan de eerste herziening van de Erfgoednota. Hierdoor zal in 2024 de focus liggen op het publiceren en (online) toegankelijk maken van de erfgoednota, het updaten van de gemeentelijke, evenals het benaderen van de Mienskip. In 2025 zal er een start worden gemaakt met de 'eerste' ronde van het potentieel aanwijzen van monumenten in combinatie met de redengevende omschrijving.

Op basis van de evaluatie hieruit zal er mogelijk een nieuwe ronde van aanwijzing plaatsvinden of zal er een andere strategie worden voorzien voor mogelijk nieuw aan te wijzen erfgoed.

De Erfgoednota beschouwen wij als flexibel en dynamisch. Dit betekent dat onvoorziene uitdagingen en kansen nog voorbij kunnen komen en de voorgenomen planning nog beïnvloed kan worden. Het uitvoeringsprogramma wordt gezien als een 'richtlijn' die ons op het juiste

pad zal houden de komende jaren. Sommige elementen zullen misschien eerder gerealiseerd worden dan verwacht en anderen kunnen langer duren. Hoe het proces verloopt, zal ook gaan afhangen van de bereidheid van de inwoners van de gemeente om in het proces mee te gaan en mee te denken met voorgenomen beslissingen. Ook is het proces afhankelijk van de door de raad gekozen ambities. Als wij als gemeente compensatie en/of een subsidieregeling willen opstellen, heeft dat invloed op de algemene planning.

Het is ook belangrijk dat binnen de gemeentelijke organisatie iedereen op de hoogte is van het erfgoedbeleid en een effectieve uitvoering hiervan op het gebied van ruimtelijk beleid. De huidige betrokken ambtenaren zullen hiervoor een 'snelle handleiding' opstellen waardoor er binnen de organisatie altijd een document zal zijn waarnaar gerefereerd kan worden voor de werkwijze.

Evaluaasje

Na drie jaar zal er een evaluatie van de Erfgoednota plaatsvinden. Die evaluatie zal (via de LIS) richting de raad gaan.

Buitenpost, 13 februari 2024

Het college van burgemeester en wethouders van Achtkarspelen,

secretaris,

burgemeester,

dhr. mr. M.P. de Jong

dhr. mr. O.F. Brouwer

Konseptriesdsbeslút

De raad van de gemeente Achtkarspelen;

gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders d.d. 13 februari 2024,
punt nr.: 10;

Beslút:

1. De 'Erfgoednota Achtkarspelen' vast te stellen.
2. De 'Erfgoedverordening Achtkarspelen' vast te stellen.
3. Het college de opdracht te geven om onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor de compensatie en/of subsidie voor de onderhoudskosten en de raad hierover een voorstel voor te leggen.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van de raad
van de gemeente Achtkarspelen van 21 maart 2024.

De griffier,

De voorzitter,

Dhr. mr. G.J. Andringa

Dhr. mr. O.F. Brouwer